

Jadwiga Pytlarczyk

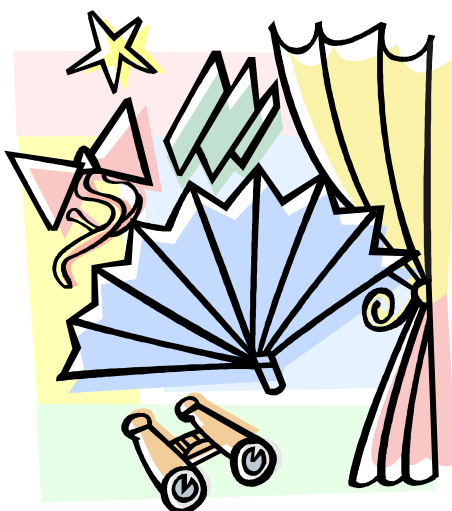

Dziecko na scenie

Program edukacji teatralnej

Spis treści

1. Założenia programowe.....	3
2. Cele edukacji teatralnej.....	4
3. Wskazówki metodyczne.....	5.
4. Materiał edukacyjny.....	10
5. Ewaluacja.....	16
6. Literatura.....	18

1. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Idea teatru w przedszkolu powstała z obserwacji zachowań dziecięcych, właściwych dla ich wieku. Dzieci są skłonne do działania, naśladowania, „udawania” kogoś. Dzieci w swojej wyobraźni nie tylko przemieniają się w „księżniczki” lub „rycerzy”, ale także nadają przedmiotom cechy ludzkie, ożywiają je i wykorzystują w niezwykle sposób. Edukacja teatralna to spełnienie potrzeb małego dziecka, ale także skuteczne narzędzie pracy pedagogicznej.

Koncepcja programu wynika z założenia:

Celem wychowania małego dziecka jest wspomaganie i ukierunkowanie jego rozwoju zgodnie z jego wrodzonym potencjałem i możliwościami rozwojowymi w relacjach ze środowiskiem społeczno-kulturowym i przyrodniczym.

Wiek przedszkolny, wczesnoszkolny to wiek intensywnego rozwoju. Wdrażając edukację teatralną mamy szansę rozwijać różne elementy osobowości dziecka. Gra w teatrze oznacza estetyczne kształtowanie ludzkich spraw przy pomocy języka, ciała oraz różnych materiałów. Wystarczy uświadomić sobie różne elementy składające się na grę aktorską :

- Przestrzeń i ruch w przestrzeni
- Ciało człowieka, jego sprawność i środek wyrazu, a także ekspresji
- Słuchanie i opowiadanie
- Komunikowanie się i współdziałanie z innymi
- Wewnętrzna dyscyplina, koncentracja uwagi
- Wyobraźnia

Świat teatru to uświadomienie dziecku możliwości jego własnego ciała i jego miejsca w przestrzeni, wyodrębnienie się z otaczającej rzeczywistości, którą dziecko odbiera całościowo. To wewnętrzna dyscyplina i ukierunkowany rozwój.

Zadanie aktorskie zmusza do ruchu i jest środkiem komunikowania aktora z otoczeniem. Teatr to także umiejętność słuchania, opowiadania, współdziałania w zespole.

Wspomagając rozwój zadbajmy także o rozwój zdolności twórczych. Zdolności twórcze dzieci zmieniają się na przestrzeni wieku dziecięcego. Trzeba wspomagać te zdolności szczególnie w odniesieniu do dzieci, które są zamknięte w sobie, nieśmiałe, wykazują mało inicjatywy i są trudne w relacjach z rówieśnikami i dorosłymi. Należy stosować te formy aktywności twórczej, w których dzieci mają okazję wypowiadać się na

różne sposoby. Dzieci muszą mieć świadomość celu i satysfakcję, że czegoś dokonały. Nabierają wtedy pewności siebie. Proces twórczy z wychowankami powinien być nasycony przeżywaniem.

W zabawie w teatr każdy element odgrywa ważną rolę, także repertuar. Musi być dostosowany możliwości rozwojowych dzieci. Przedstawienia powinny dostarczać radości i skłaniać do przemyśleń. Dzieci identyfikują się z bohaterami i są wzorem do naśladowania. Powinny to być postacie przyjazne, dobre, nieugięte w obliczu trudności.

Dzięki zabawom teatralnym dziecko poznaje samego siebie, oswaja się z innymi, nabiera zaufania do siebie i własnych możliwości. Tworzenie przedstawień to okazja do wspierania wielu aspektów rozwoju małego dziecka.

2. CELE EDUKACJI TEATRALNEJ

Istotą edukacji teatralnej jest wychowanie dla teatru i przez teatr.

Zabawa w teatr polega na rozwijaniu umiejętności organizowania zabaw dramatyzowanych organizowanych na podstawie utworów literatury dziecięcej. Celem jest doprowadzenie do umiejętności samodzielnego, twórczego działania mającego charakter zabawy, nie wyuczony inscenizacji. Ważne jest, aby przeżycia związane z odbiorem utworu stały się źródłem i inspiracją do zabawy. Nie chodzi o wierne odtwarzanie tekstu. Ważne jest pokazanie dzieciom wartości i przyjemności jakie niesie za sobą samodzielne odtwarzanie treści za pomocą zabawy inscenizowanej. Tworzenie wszystkich elementów np. strojów, scenografii, i innych elementów przedstawienia skuteczniej rozwija dziecko niż wyuczenie i odtworzenie pamięciowe tekstu. Dziecko jest aktywne, twórcze i emocjonalnie związane z realizowanym przedsięwzięciem. Przedszkolak potem uczeń, to potencjalny widz i aktor. Pokażmy mu prawdziwy teatr: scenę, aktorów, scenografię i inne elementy.

Cele edukacji teatralnej:

- Odkrywanie, poznawanie i przyswajanie świata zewnętrznego
- Nabycie umiejętności rozgraniczania świata rzeczywistego od fikcji, odróżniania spraw istotnych od nieistotnych
- Rozwój emocjonalny
- Uświadomienie własnych możliwości fizycznych
- Poznanie przestrzeni i umiejscowienie własnego ciała w tej przestrzeni
- Kształcenie umiejętności poruszania się w przestrzeni

- Nabranie zaufania do siebie i własnych możliwości
- Kształcenie umiejętności współdziałania w zespole
- Budowanie relacji międzyludzkich, eliminacja egocentryzmu
- Rozwijanie umiejętności słuchania i opowiadania
- Kształcenie mowy dziecka: wyraźnej, z zastosowaniem technik żywego słowa, logicznej, bogatej w słownictwo
- Rozwijanie procesów poznawczych, w tym: pamięci, uwagi, wyobraźni, myślenia
- Rozwijanie wrażliwości estetycznej
- Poznanie i rozwijanie różnych rodzajów ekspresji
- Rozwijanie aktywności twórczej
- Tworzenie warunków do przeżywania świata wartości
- Wskazanie wzajemnych, przyczynowo-skutkowych zależności w różnych relacjach
- Poznanie i zrozumienie innych osób
- Tworzenie sytuacji do oceny zachowań własnych i innych osób
- Kształcenie myślenia refleksyjnego
- Tworzenie okazji do rozwiązywania problemów, podejmowania decyzji
- Tworzenie sytuacji do dokonywania wyborów i podejmowania decyzji
- Poznanie podstaw wiedzy o teatrze: scenografia, kostiumy, itd
- Kształcenie kultury odbioru sztuki

Zabawy teatralne traktują grę jako :

1. Potrzebę (przestrzeń realna i fantastyczna)
2. Środek wyrazu (wyobraźnia, słuchanie, dyscyplina we współdziałaniu, wyrażanie własnych odczuć, wrażliwość)
3. Przyjemność (radość)
4. Motywację (zaangażowanie, twórczość)

3. WSKAZÓWKI METODYCZNE

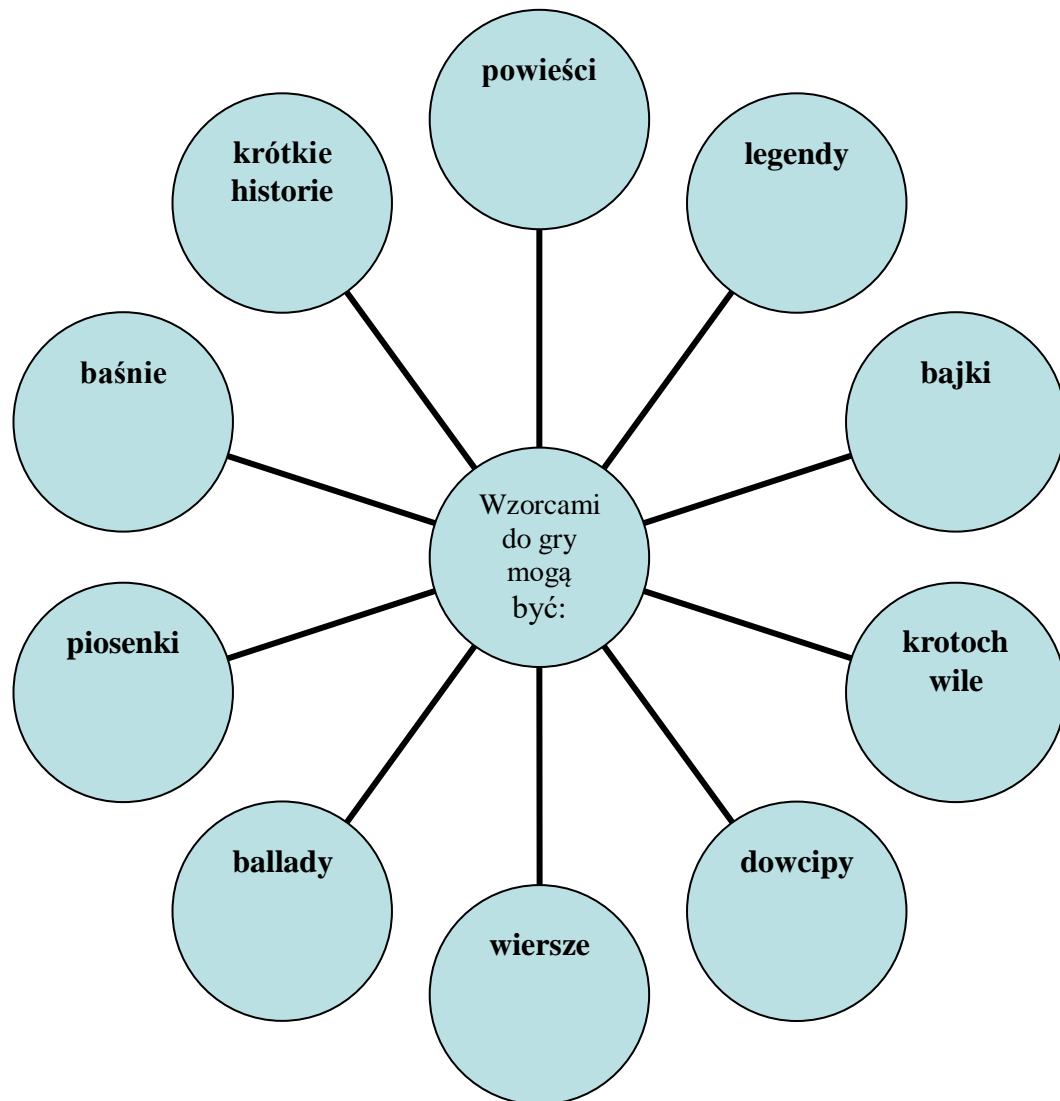
Program *Dziecko na scenie* to program poszerzający treści podstawy programowej w zakresie edukacji teatralnej. Realizacja treści programowych będzie następować podczas codziennej pracy z grupą lub podczas zajęć o charakterze warsztatów teatralnych. Nauczyciel

może także zrealizować projekt edukacyjny. Tu, podczas każdego spotkania realizowane będą różnorodne ćwiczenia i zabawy zmierzające do zintegrowanej realizacji treści programowych i będą ukierunkowane na nabywanie zaplanowanych i wybranych z programu umiejętności. Podczas kolejnych spotkań nauczyciel inicjuje zabawy teatralne - łączą one treści z różnych obszarów prezentowanego programu.

Zaleca się etapy pracy mające doprowadzić do osiągnięcia gotowości do pracy nad konkretnym spektaklem.

1. Zorganizowanie grupy i zabawy teatralne – realizacja celów m.in.:
 - ćwiczenia koncentracji uwagi i innych procesów poznawczych
 - doskonalenie sprawności ruchowej
 - ćwiczenia oddechowe i artykulacyjne
 - kształcenie orientacji i sposobu poruszania się w przestrzeni
 - budowanie kontaktu i współpracy
 - mowa komunikatywna
 - działania twórcze
2. Intensyfikacja ćwiczeń wspierających nabywanie różnorodnych umiejętności oraz podjęcie tematu dotyczącego spektaklu.
3. Praca nad spektaklem

Planując przedstawienie w pierwszej kolejności należy znaleźć sztukę, która będzie odpowiadała wszystkim uczestnikom.

Każdemu przydziela się zadanie odpowiednie do wieku, możliwości oraz rozwijające go. W dobrze przemyślanym projekcie powinni brać udział wszystkie dzieci. Jest takich działań wiele i nie muszą dotyczyć bezpośrednio działań aktorskich, ale np. scenerii, tańca, opracowania dźwiękowego utworu, światła, efektów specjalnych. W trakcie działań na scenie należy uwzględnić pomysły i głosy dzieci. Poprzez wspólne ustalenia i związana z nimi komunikację wszyscy lepiej się poznają, wzrośnie wzajemne zaufanie. Praca nad przygotowaniem przedstawienia powinna trwać ok. 2-3 miesiące. Jest też okazja, aby do współpracy włączyć rodziców. Dzięki wspólnym zajęciom rodzice, dzieci i nauczyciele lepiej się poznają, wzrośnie też zrozumienie procesów zachodzących wewnątrz placówki. Rodziców włączamy w zależności od ich dyspozycyjności, zaangażowania, zdolności i możliwości.

Praca z konkretnym utworem przeznaczonym do odtworzenia powinna być podzielona na etapy:

1. Prezentacja utworu
2. Charakterystyka postaci
3. Ocena ich postępowania
4. Ustalenie przebiegu wydarzeń
5. Budowanie pojedynczych scen z utworu w formie zabawowej, ze zmianą ról
6. Wybór ról – role i zadania dodatkowe np. tańce, zespół techniczny , tak, aby każde dziecko brało czynny udział w zależności od predyspozycji
7. Ćwiczenia poszczególnych scen i zadań (tańce, odgłosy)
8. Ustawienie na scenie
9. Łączenie scen w całość
10. Rekwizyty, scenografia, muzyka – ustalenia i wykonanie z dziećmi
11. Przygotowanie oprawy: widownia, bilety, itp.

Dzieci uczą się tekstu podczas działania, niekoniecznie „w domu”. Pozwala to na lepsze zrozumienie przedstawianej sytuacji, umożliwia posługiwanie się własnymi słowami, gdy zapomną tekstu.

O dobrych efektach w pracy z dziećmi świadczą takie symptomy:

- dzieci bez trudu łączą sceny
- pamiętają, co będzie dalej
- potrafią zastąpić zapomniany tekst własnymi słowami
- dzieci nie są zdenerwowane, bawią się, są pełne entuzjazmu

W pracy z dzieckiem należy pamiętać o zasadzie nadrzędnej:

„Dziecko nie jest aktorem, ono bawi się w teatr” (Z. Wójcik)

W trakcie działań będą przestrzegane także inne, niżej zamieszczone zasady - „przykazania” dla nauczycieli .

Zasady edukacji teatralnej

1. Rozwijaj różnorodne umiejętności np. zdolność koncentracji uwagi, mowę komunikatywną
2. Wzbogacaj wyobraźnię

3. Buduj klimat zaufania
4. Słuchaj propozycji dzieci, nie zakładaj niczego z góry
5. Wykreśl słowo rywalizacja
6. Stwórz atmosferę radości
7. Zadbaj o strój wygodny niekrępujący (getry i koszulki, bez obuwia)
8. W czasie indywidualnych ćwiczeń reszta grupy to widzowie
9. Przestrzegaj metodologii zabaw teatralnych
10. Stopniuj trudności
11. Każde dziecko powinno mieć swój udział w powstawaniu przedstawienia

4. MATERIAŁ EDUKACYJNY

Zamieszczony materiał edukacyjny stanowi bazę do tworzenia przeżyć wychowanka, ucznia i do osiągnięcia zamierzonych umiejętności. Jego zakres dostosowany jest do wieku i możliwości dzieci . Przedstawione treści obejmują zarówno zabawy i ćwiczenia rozwijające umiejętności niezbędne do gry na scenie jak i konkretne formy widowisk teatralnych.

treści	Treści szczegółowe	Zamierzone osiągnięcia dzieci
Kształcenie mowy dziecka	Poprawność artykulacyjna Wzbogacenie słownictwa Formy wypowiedzi	<ul style="list-style-type: none">– wykonuje ćwiczenia mięśni twarzy– poprawnie artykułuje głoski, wyrazy, zdania– układa zdania rozwinięte i złożone– posługuje się opisem i opowiadaniem– opowiada zdarzenia przedstawione na obrazku– opowiada historyjkę obrazkową– dobiera wyrazy bliskoznaczne i przeciwstawne– stosuje formy : dialog i monolog– potrafi rozmawiać przestrzegając zasady nie przerywania innym

<p>Ćwiczenie głosu dziecka</p>	<p>Ćwiczenia oddechowe Modelowanie głosu Ćwiczenia fonacyjne recytacja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo gospodaruje oddechem - potrafi nadać wypowiedzi charakter oznajmiania, pytania, rozkazu - operuje natężeniem głosu - dysponuje długością trwania dźwięku - przekazuje głosem emocje - stosuje onomatopeje - rytmizuje wypowiedź
<p>Słuchanie i wyrażanie żywego słowa</p>	<p>werbalne niewerbalne</p>	<ul style="list-style-type: none"> - słucha i rozumie wypowiedź - opowiada własnymi słowami krótki tekst - naśladuje miny, wymyśla własne - przedstawia gestami czynności - przedstawia gestami i ruchami jakąś treść - wyraża gestami przedstawione w literaturze zdarzenie
<p>Ćwiczenia pamięci</p>	<p>Pamięć wzrokowa Pamięć słuchowa Pamięć ruchowa</p>	<ul style="list-style-type: none"> - zapamiętuje szereg - przedmiotów - zapamiętuje kolejność dźwięków - zapamiętuje szereg słów - zapamiętuje kolejność gestów, - zapamiętuje kolejno pokazywane czynności

		<ul style="list-style-type: none"> – zapamiętuje kolejność zdarzeń
Twórcza aktywność	<p>Wyobrażenia Twórcze myślenie</p>	<ul style="list-style-type: none"> – chętnie przedstawia własne pomysły – wymyśla nowe słowa – wymyśla zakończenie do rozpoczętej historii – wymyśla historie na zadany temat – wymyśla opowiadanie do wybranego obrazka lub przedmiotu – nadaje tytuł do opowiadania – tworzy opowiadanie w grupie
Muzyka i teatr	<p>Słuchanie i wyrażanie muzyki Opowieści ruchowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyraża muzykę ruchem – potrafi poruszać się rytmicznie – opowiada o swoich wyobrażeniach podczas słuchania muzyki – ilustruje ruchem wiersze, opowiadania, piosenki
	<p>Dobieranie dźwięków, muzyki do sytuacji, nastroju</p>	<ul style="list-style-type: none"> – określa charakter muzyki – opisuje nastroje – dobiera muzykę do nastroju lub sytuacji – tworzy efekty muzyczne na zadany temat – tworzy efekty muzyczne do opowiadania – tworzy odgłosy, dźwięki za pomocą ciała, wybranych przedmiotów – operuje światłem, latarką, innymi efektami wizualnymi odpowiednio do treści przedstawienia

<p>Zabawy teatralne</p>	<p>Ożywianie ciała Przestrzeń Rytm i słuchanie Kontakt Wewnętrzna koncentracja</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyraża i porozumiewa się dzięki ruchom swojego ciała – uświadamia sobie możliwości swojego ciała – wyraża treści mimiką, gestami – czuje się członkiem grupy - wspólnie podejmuje działania – potrafi w zależności od potrzeby wolno lub szybko wykonać czynność – potrafi poznać i zapamiętać przestrzeń dzięki zmysłom – ma poczucie pewności siebie w nowej, nieznanej przestrzeni – swobodnie porusza się w przestrzeni – posiada umiejętność relaksacji – potrafi się skupić – szybko reaguje na sygnały – potrafi odegrać rolę lidera – dostrzega związek pomiędzy gestem i słowem – potrafi naśladować gesty, ruchy, – akceptuje kontakt fizyczny podczas wykonywania ćwiczeń – wykonuje czynności tempie mówi w różnym tempie
<p>Ekspresja teatralna</p>	<p>Rekwizyty scenografia</p>	<ul style="list-style-type: none"> – bawi się przedmiotem, któremu nadaje dowolne znaczenie – odgrywa scenkę z rekwizytami – wykonuje rekwizyty do ról – uczestniczy w przygotowaniu scenografii

	Zabawy z cieniem	<ul style="list-style-type: none"> – bawi się własnym cieniem – wykorzystuje zjawisko cienia do zabaw – wykonuje sylwety do przedstawienia – posługuje się sylwetami do wyrażenia treści – przedstawia z innymi dz. scenkę za pomocą sylwet
	Zabawy z maskami	<ul style="list-style-type: none"> – uczestniczy w wykonaniu masek – opowiada co, maski wyrażają – przedstawia treść z użyciem masek – uczestniczy w scenie z wykorzystaniem masek
	Żywe obrazy	<ul style="list-style-type: none"> – dziecko słucha słów narratora i za pomocą ciała inscenizuje swoją rolę samodzielnie lub we współpracy z kolegami – dziecko jest skoncentrowane i zaangażowane w tworzony obraz
	Czarny teatr	<ul style="list-style-type: none"> – dzieci tworzą wspólnie czarną scenografię i przygotowują czarne stroje oraz inne potrzebne białe rekwizyty – cieszą się z udziału w niekonwencjonalnym przedstawieniu
	Teatr obrazów	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowują obrazy ilustrujące treść utworu – odtwarzają tekst utworu – odśpiewują odpowiednie obrazy przed publicznością
	Teatr lalkowy – paluszkowy, pacynki, kukielki	<ul style="list-style-type: none"> – projektuje lalki – z łyżek, rolek, warzyw, szmatek, skarpetek, rękawic – opowiada o sposobie wykonania lalki

		<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia scenkę z wykorzystaniem kukielki, pacynki – uczestniczy w spektaklu z wykorzystaniem lalek
	teatr pudełkowy	<ul style="list-style-type: none"> – opowiada treść posługując się scenkami stworzonymi na kartonie – buduje scenki z obrazków na ściankach kartonu
	teatr sylwet	<ul style="list-style-type: none"> – opowiada treść posługując się sylwetami – dobiera sylwety do przedstawienia
	teatr aktorski	<ul style="list-style-type: none"> – wyraża treści stosując różne środki wyrazu – gesty, mimikę, ruchy, modulacja głosu, itp. – uczestniczy w scenkach , wyrażając słowami treści – uczestniczy w dłuższym przedstawieniu , gdzie gra powierzoną rolę
Odbiór sztuki	<p>Wieczór poezji</p> <p>Teatr lalkowy</p> <p>Teatr aktora</p> <p>Spotkanie z poetą</p> <p>spotkanie z aktorem</p> <p>Poznanie kulisów teatru</p>	<ul style="list-style-type: none"> – słucha recytacji profesjonalistów – zachowuje się stosownie do sytuacji / spotkanie, spektakl, rozmowa/ – pyta poetę, aktora o interesujące dziecko sprawy – cieszy się z możliwości poznania kulisów teatru – dostrzega różnice pomiędzy różnymi rodzajami przedstawień

5. EWALUACJA

Jednym z najtrudniejszych zadań nauczyciela jest ocenianie postępów swoich wychowanków. Diagnozowanie osiągnięć dzieci opiera się na humanistycznej koncepcji rozwoju człowieka, która zakłada odrębność i indywidualność każdej jednostki. Postępy i zmiany w rozwoju mają więc prawo przebiegać w tempie charakterystycznym dla każdego dziecka.

Zadanie nauczyciela polega na systematycznym diagnozowaniu poziomu umiejętności, ocenie tempa zmian, wykrywaniu tendencji rozwojowych i określaniu potrzeb oraz zainteresowań każdego wychowanka. Konsekwencją tych zabiegów jest stworzenie maksymalnie najlepszych warunków dla zapewnienia rozwoju i dostosowanie procesu dydaktycznego do możliwości dziecka. Analiza rozwoju dziecka powinna być dokonana na podstawie systematycznie prowadzonej obserwacji dziecka i jego wytworów.

W podobny sposób ocenia się osiągnięcia dzieci w zakresie edukacji językowej i teatralnej. Obserwacja zachowań dziecka, jego zainteresowań, treści zabaw, rozwoju mowy, pozwoli ocenić efekty włączenia tego programu do działań edukacyjnych placówki. W ewaluacji programu można wykorzystać np. ankietę

Ankieta dla rodziców

W związku z realizacją programu..... prosimy Państwa o udzielenie odpowiedzi na zamieszczone poniżej pytania.

1. Jaki jest cel wdrożenia programu edukacji teatralnej w przedszkolu, szkole?

.....

2. Jakie formy pracy podobały się dzieciom najbardziej?

.....

.....

3. Jak oceniacie Państwo zadania , które dzieci otrzymują do wykonania do domu?

.....

.....

4. Czy uczestniczyliście Państwo w realizacji zadań dzieci?

Tak

Nie

Jakich.....

.....

5. Czy można zauważyć wpływ realizowanego programu na zachowanie dziecka?

Tak

Nie

6. Na czym te zmiany polegają

.....

.....

7. Czy należy kontynuować realizację programu edukacji teatralnej?

Tak

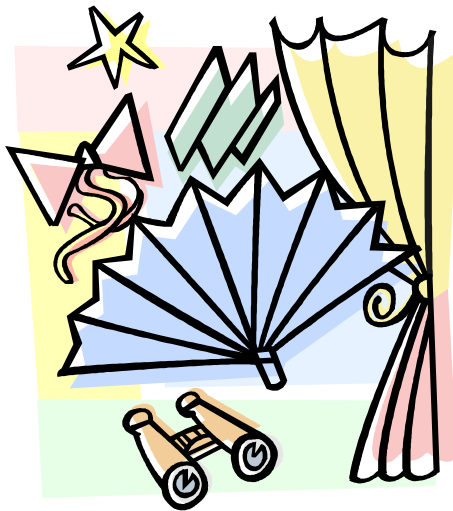
Nie

Dlaczego?.....

8. Co należałoby zmienić w programie?

.....

Dziękujemy za wypełnienie ankiety!

Literatura

J.Cybulska, I.Dudzińska, S.Lipina, E.Lipska: Inscenizowanie zabaw na podstawie literatury

E. Fűr: Teatr w przedszkolu i świetlicy

E.Gruszczyk-Kolczyńska,Kruszczyk.Zielińska, G.Grabowska: Program wychowania i kształcenia sześciolatków

I.Ratyńska : Literatura dziecięca w pracy przedszkola

Z.Wójcik: Zabawa w teatr

D.Megrier – Zabawy teatralne w przedszkolu